

УДК 338

Юдіна М.І.

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Хмельницький національний університет

ВПЛИВ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто понятійний апарат щодо визначення економічного потенціалу вітчизняних підприємств за умови впливу на діяльність ряду внутрішніх та зовнішніх чинників. Обґрунтовано найосновніші напрями розвитку економічного потенціалу підприємства з метою пришвидшення отримання поставлених цілей господарювання. Проаналізовано особливості податкового навантаження на фінансово-господарську діяльність підприємств в умовах посиленого впливу інтеграційних процесів. Розглянуто концептуальні засади підвищення податкового потенціалу підприємства та сукупність методів його оцінювання та наведено напрями удосконалення податкової політики України з метою надання підприємствам можливості розвитку їх економічного потенціалу.

Ключові слова: економічний потенціал, чинники впливу на потенціал, податкове навантаження, податкова політика країни, показники податкового навантаження, податковий потенціал.

ВЛИЯНИЕ НАЛОГОВОЙ НАГРУЗКИ НА РАЗВИТИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ОТЕЧЕСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Юдина М.И.

Рассмотрено понятийный аппарат по определению экономического потенциала отечественных предприятий при условии влияния на деятельность ряда внутренних и внешних факторов. Обоснованы самые основные направления развития экономического потенциала предприятия с целью ускорения получения поставленных целей хозяйствования. Проанализированы особенности налоговой нагрузки на финансово-хозяйственную деятельность предприятий в условиях усиленного влияния интеграционных процессов. Рассмотрены концептуальные основы повышения налогового потенциала предприятия и совокупность методов его оценки и приведены направления совершенствования налоговой политики Украины с целью предоставления предприятиям возможности развития их экономического потенциала.

Ключевые слова: экономический потенциал, факторы влияния на потенциал, налоговая нагрузка, налоговая политика страны, показатели налоговой нагрузки, налоговый потенциал.

EFFECT OF TAX LOADING FOR DEVELOPMENT OF ECONOMIC POTENTIAL OF DOMESTIC ENTERPRISES

Yudina M.

In this work a conceptual apparatus is devoted to determining the economic potential of domestic enterprises, subject to the influence of a number of internal and external factors. The most important directions of development of economic potential of the enterprise are grounded in order to accelerate the achievement of the set objectives of management. The peculiarities of the tax load on the financial and economic activity of enterprises in the conditions of the enhanced influence of integration processes are analyzed. The system of indicators of tax burden, which depends on the results of the management of enterprises and the possibility of increasing their own economic potential, is characterized. The conceptual bases of increase of tax potential of the enterprise and set of methods of its estimation are considered. The directions of perfection of the tax policy of Ukraine are given in order to give enterprises the opportunity to develop their economic potential.

Keywords: economic potential, factors of influence on potential, tax burden, tax policy of the country, indicators of tax burden, tax potential.

Постановка проблеми. Сучасні промислові підприємства, функціонуючи у нестабільних економічних умовах, вимагають значної державної підтримки, упровадження новітніх механізмів, зокрема і у податковій політиці. Покращення економічного потенціалу підприємств та існуюче податкове навантаження мають суттєвий взаємозв'язок, тому є актуальними для вирішення ряду проблематичних аспектів господарювання. Нагальним є покращення інструментарію фінансового механізму, до якого входить існуюча система оподатку-

вання. Податкове навантаження має характеризуватися таким рівнем, який буде забезпечувати надходження коштів до державного та місцевих бюджетів та, водночас, надавати можливість розвитку фінансово-господарської діяльності підприємствам.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням питань щодо податкового навантаження, визначення податкового потенціалу та можливостей його розвитку, зв'язок впливу податкового навантаження на розвиток економічного потенціалу підпри-

емства, займалися такі науковці як: О.В. Ареф'єва, Б.Є. Бачевський, І.М. Бурлакова, Т.А. Васильєва, В.О. Григоренко, І. Крисоватий, А. Лаффер, А.Д. Мельник, В.Ф. Савченко, Н. Ткачук, К. Шмельов, О.О. Шеремет, О.С. Федонін та ін.

Зважаючи на зміни у законодавстві, потребу розвитку економічного потенціалу та покращення умов функціонування вітчизняних підприємств, варто деталізовано дослідити сучасне податкове навантаження, особливості його оцінювання, вплив на економічний потенціал господарюючих суб'єктів.

Мета і завдання дослідження. Основною метою статті є дослідження впливу податкової системи на покращення економічного потенціалу господарюючих суб'єктів для реалізації напрямів його розвитку, забезпечення поставлених цілей функціонування.

Виклад основного матеріалу. Існує досить багато визначень вчених щодо трактування потенціалу підприємства. У більшості випадків потенціал підприємства визначають як існуючі засоби, можливості, сукупність резервів, які в будь-який момент можуть бути використані господарюючим суб'єктом. Важливим, за нинішніх умов, для кожного підприємства, є збільшення власних можливостей та резервів.

Основоположним елементом, що визначає величину та умови зростання економічного потенціалу, є потенціал підприємства, який є частиною економічного потенціалу і відрізняється від останнього тим, що в його структуру не входять економічні зв'язки, які повністю належать до виробничих зв'язків первинних ланок промисловості і розглядається як сукупні можливості максимально можливого обсягу виробництва матеріальних благ і послуг в умовах, які забезпечують найефективніше використання за часом і продуктивністю наявних економічних ресурсів. За такого трактування поняття «економічний потенціал» стосовно окремого підприємства характеризує не стільки виробничі можливості (виробничу потужність), скільки інтегральні здібності підприємства максимально задовольняти потреби споживачів і враховувати інтереси держави, оптимально використовуючи наявні економічні ресурси.

О.С. Федонін, І.М. Репіна, О.І. Олексюк вважають, що основний зміст поняття «потенціал підприємства» полягає в інтегральному відображенні (оцінці) поточних і майбутніх можливостей економічної системи трансформувати вхідні ресурси за допомогою притаманних їй персоналу підприємницьких здібностей в економічні блага, максимально задовольняючи в такий спосіб корпоративні та суспільні інтереси [1, с. 61–62].

Залежно від типу виробництва, слід виділяти ті фактори зовнішнього середовища, які надають більший вплив на ту чи іншу складову потенціалу. Це дозволить уникнути надмірного ускладнення моделі формування потенціалу в цілому. Однак, при вирішенні питання про те, який чинник враховувати, а який на дану структурну одиницю потенціалу не робить істотного впливу і його допустимо не розглядати, слід залучати досвідчених експертів в даній сфері і на них буде покладена відповідальність за адекватність майбутнього результату. Крім цього, у структурі кожної соціально-економічної системи слід виділяти ключові точки, що зумовлюють розвиток всієї структури (потенціалу) внаслідок комплексних зв'язків.

Модель економічного потенціалу будь-якого підприємства визначається: обсягом та якістю наявних у нього ресурсів (чисельністю зайнятих, основними виробничими та невиробничими фондами, оборотними фондами або матеріальними запасами, фінансами та нематеріальними ресурсами патентами, ліцензіями, інформацією, технологією); здібностями співробітників (спеціалістів, робітників, допоміжного персоналу) до створення будь якої продукції, іншими словами, їх освітнім, кваліфікаційним, психофізіологічним та мотиваційним потенціалом; здібностями менеджменту оптимально використовувати наявні у підприємства ресурси (підготовкою, талантом і професійною адаптацією менеджерів, вмінням створювати і оновлювати організаційні структури підприємства); інноваційними здібностями (тобто здібностями підприємства до оновлення виробництва, зміни технології і т. д.); інформаційними здібностями (тобто здібностями обробляти інформацію для використання її у виробництві); фінансовими здібностями (кредитоспроможністю підприємства, внутрішньої і зовнішньої заборгованістю в області фінансів та ін.) [2, с. 133].

Однією з найважливіших проблем у діяльності підприємства є проблема податкового навантаження та її вплив на його підприємницьку активність. Оптимальний розмір податкового тягаря – центральна макро-економічна проблема будь-якої держави. Доволі розповсюдженою є думка про зв'язок податкового тягаря та розвитку економіки: чим нижче рівень податкового тягаря, тим стрімкіше і динамічніше розвивається економіка держави, чим менші податки, тим міцніше економіка. В економічній літературі підходи до визначення поняття «податкове навантаження» різняться за суттю. В одних виданнях увага акцентується на його кількісній характеристиці, в інших – дають його якісну характеристику, розкриваючи його сутність. На мікрорівні застосування показника податкове навантаження на підприємство набуло широкого вжитку. Доцільність його застосування полягає в тому, що підприємство являє собою окремий суб'єкт господарювання, який відрізняється від фізичних осіб, що володіють ним. Знеособлені податки, які платить до бюджету підприємство, не можна порівнювати з податками на окрему особу, адже перші реально впливають на підприємство як окремий суб'єкт господарської діяльності, зменшуючи його оборотні кошти і обмежуючи можливості інвестування нерозподіленого прибутку в розвиток виробництва, підвищення заробітної плати працівникам тощо [3].

З метою розрахунку величини податкового навантаження підприємств використовують як абсолютні, так і відносні показники. Абсолютними показниками є сума всіх податків і зборів, які підлягають сплаті до бюджетів та цільових фондів за звітний період, і величина окремих податків та зборів, зокрема податку на прибуток підприємств, податку на доходи фізичних осіб, податку на додану вартість, єдиного соціального внеску тощо. Однак розрахунок величини абсолютного податкового тиску не дає повного уявлення про ступінь впливу сукупності податків і зборів на результати діяльності підприємства. Тому, поряд із показниками абсолютного податкового тиску розраховуються показники відносного податкового тиску, що включають аналіз структури загального податкового тиску на підприємство, аналіз зовнішніх аналітичних коефіцієнтів

податкового тиску, аналіз внутрішніх аналітичних коефіцієнтів податкового тиску, специфічних для конкретної галузі економіки. Ці показники достатньо повно характеризують вплив на кінцеві результати діяльності підприємства [4, с. 123].

Кількісна оцінка податкового потенціалу може бути дана як в абсолютному вираженні, так і у вигляді індексів, що характеризують відношення податкового потенціалу даного економічного суб'єкта до середнього показника по галузі, країні тощо. Відзначимо також двоїсту природу оцінки податкового потенціалу – з одного боку, вона спрямована на визначення обсягу фінансових ресурсів, які можуть трансформуватися в потік податкових платежів, а з іншого боку, вона передбачає виявлення гранично допустимого податкового навантаження для суб'єктів податкових відносин. Іншими словами, податковий потенціал, так чи інакше, кореспондується з податковим навантаженням. Серед економістів немає єдиної думки з приводу прийнятих до розрахунку показників при визначенні податкового навантаження на підприємство.

Для зростання податкового потенціалу і удосконалення бізнес-оточення слід провести такі заходи з покращення податкової політики країни, зокрема:

а). Серед багатьох пріоритетів та цілей податкової політики чітко обрати стимулювання ділової активності як основи розбудови конкурентоспроможної економіки, а отже, перспективної фіскальної ефективності та економічного зростання у цілому.

б). Слід враховувати фундаментальну відмінність між цілями та механізмами реалізації податкової політики за умов глобалізації та інтеграції. Економічна інтеграція в довгостроковій перспективі має призвести

до податкової конвергенції податкових систем різних країн на основі єдиної податкової політики.

в). Проводити скоординовану м'яку податкову політику паралельно з жорсткою бюджетною, обмежувальною грошово-кредитною та гнучкою курсовою (валютною) політиками. Це буде найбільш прийнятний варіант для вітчизняної економіки.

г). Удосконалення фіскальної ефективності податкової системи в умовах гострого дефіциту державних фінансів слід проводити не на шкоду реалізації цілей стимулювання ділової та інвестиційної активності.

д). Впровадження стимулюючого потенціалу податкової системи у напрямку залучення бізнесу до реалізації пріоритетних цілей соціально-економічного розвитку шляхом обґрунтованого надання різних видів податкових преференцій [5].

Висновки. Отже, визначено, що розвитку економічного потенціалу вітчизняних промислових підприємств сприятиме забезпечення досягнення поточних та стратегічних цілей господарювання. З боку менеджерів підприємства необхідним є деталізований аналіз усіх внутрішніх та зовнішніх чинників, що впливають на рівень потенціалу господарюючих суб'єктів з метою визначення системи управлінських рішень. Доведено, що податкове навантаження має суттєвий вплив як на діяльність будь якого підприємства, так і, відповідно, на підвищення його економічного потенціалу. Вимагають впровадження заходи із удосконалення податкової політики країни. Використовуючи досвід економічного розвитку країн, а саме позитивну практику удосконалення податкової системи, наша країна може посприяти розвитку промислових підприємств, що позитивно вплине на економіку держави в цілому.

1. Коваль Л. В. Економічний потенціал підприємства: сутність та структура. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2010. № 690: Логістика. С. 59–65.

2. Філіппова С. В., Боденчук Л. Б. Основи формування економічного потенціалу виробничого підприємства. Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Економіка / В. П. Мікловда, М. І. Пітюлич, Н. М. Гапак. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2012. Вип. 2 (36). С. 131–135.

3. Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О.Ф., м. Суми, 6–8 травня 2014 р.: у 2-х т. / За заг. ред.: О.В. Прокопенко, О.В. Люльова. Суми: СумДУ, 2014. Т. 2. С. 22–23.

4. Ткачук Н. Вплив податкового навантаження на діяльність суб'єктів господарювання в умовах реформування фінансової системи України. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2015. № 4. С. 121–128.

5. Шеремет О. О., Гордійчук Ю. О. Податковий потенціал підприємств та можливості його підвищення в Україні. Ефективна економіка. 2013. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2022>.

E-mail: yudinam26@ukr.net